

VARNOST V URBANIH IN RURALNIH LOKALNIH OKOLJIH

ADRIANA GJERGJEK, ŽIVA DROBNIČ KVARTUČ,
ZALA GUJTMAN IN STIVEN BOZHINOSKI

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija.
E-pošta: adriana.gjergjek@student.um.si, ziva.drobnic@student.um.si,
zala.gujtman@student.um.si, stiven.bozhinoski@student.um.si

Povzetek Prispevek predstavlja področja zagotavljanja varnosti v ruralnih in urbanih okoljih v Sloveniji ter jih primerja z državami Evropske unije. Za zagotavljanje varnosti so odgovorni država in lokalne skupnosti, ki morajo, na podlagi zakonskih določitev, izvajati obvezne ukrepe, in prebivalci, ki s sodelovanjem in družbeno povezanostjo prispevajo k večji varnosti. Osredotočili smo se na javno, prometno, ekonomsko in socialno varnost v Sloveniji. Policija in občinska redarstva predstavljajo del javne in prometne varnosti, ki skrbi za formalni nadzor v okolju, medtem ko za socialno in ekonomsko varnost skrbi država predvsem z zagotavljanjem socialne vključenosti prebivalcev, dobrih življenjskih pogojev in pomoči posameznikom, ki zaidejo v stisko. Za izboljšanje trenutnega stanja smo v sklopu razprave predlagali nekaj ukrepov. Pri tem poudarjamo pomembnost ekonomskega stanja države, ki je ključno za financiranje področja varnosti.

Ključne besede:

varnost,
ruralno
okolje,
urbano
okolje,
prebivalstvo,
Slovenija

SAFETY AND SECURITY IN URBAN AND RURAL LOCAL ENVIRONMENTS

ADRIANA GJERGJEK, ŽIVA DROBNIČ KVARTUČ,
ZALA GUJTMAN & STIVEN BOZHINOSKI

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia.
E-mail: adriana.gjergjek@student.um.si, ziva.drobnic@student.um.si,
zala.gujtman@student.um.si, stiven.bozhinoski@student.um.si

Abstract The article presents the areas of ensuring safety in rural and urban environments in Slovenia and compares them with the European Union countries. Ensuring security is primarily the responsibility of the state and local communities, which must be based on legal provisions, implement mandatory measures, and the population, which contributes to greater security through cooperation and social cohesion. We focused on the safety of public, transport, economic and social security in Slovenia. The police and municipal police are part of public and traffic safety, which take care of formal environmental control. In contrast, the state takes care of social and economic security primarily by ensuring social inclusion, good living conditions, and assistance to individuals in need. To improve the current situation, we have proposed some measures as part of the discussion. We emphasize the importance of the country's economic situation, which is crucial for financing areas of security.

Keywords:
security,
rural
environment,
urban
environment,
population,
Slovenia

1 Uvod

Sodobne grožnje izhajajo predvsem iz ekonomskih, političnih in etničnih problemov v družbi, ki lahko ogrožajo stabilnost in mir v državi, zato v današnjem času prepoznavanje groženj in zagotavljanje varnosti zahteva zelo kompleksen pristop. Nacionalnovarnostna politika mora izhajati iz čim bolj jasnega poznavanja groženj ter poznavanja možnosti, da zagotovi čim višjo stopnjo varnosti (Slovenija in NATO, n. d.). V ta namen je nujno potrebno, da država prebivalcem zagotavlja varnost na vseh področjih, da bi družba normalno delovala v vsakdanjem življenju. Pomemben kazalnik kakovostnega življenja prebivalcev je ustrezno zagotavljanje javne varnosti, ki se zagotavlja z različnimi ukrepi za javni red in mir. Javni red in varnost se v Sloveniji zagotavljata z državnimi in drugimi organi, ki izvajajo ukrepe, s katerimi se preprečujejo ravnanja, ki bi lahko ogrozila širšo javnost in posameznika (GOV.si, n. d. a). Javna varnost je lahko ogrožena v izrednih razmerah in času gospodarskih in socialnih kriz. Na nastanek novih pojavnih oblik in na intenziteto kriminalitete tako vplivajo revščina, socialni problemi, podnebne spremembe, naravne in druge nesreče, nezakonite migracije ter tudi politične, socialne, gospodarske, varnostne in druge razmere v svetu. Ogrožanje javne varnosti se v teh primerih kaže v večjem obsegu napadov na življenje in premoženje ljudi, v več primerih gospodarske kriminalitete, korupcije, finančnih goljufij, ponarejanja listin, denarja in blaga, kibernetске in okoljske kriminalitete ter množičnih kršitev javnega reda in miru. Ogrožanje javne varnosti v javnosti krepi nezadovoljstvo z delovanjem institucij nacionalnega varnostnega sistema ter zmanjšuje zaupanje v državo na splošno (Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije [ReSNV-2], 2019). Javna varnost se zagotavlja z institucionalnimi nosilci varnostnih nalog, med katere spadajo represivni organi, pravosodni organi ter drugi državni organi in institucije, ki s svojim delovanjem prispevajo k varnosti. Primeri teh organov so policija, državno tožilstvo, inšpekcijske službe, obveščevalno-varnostne službe, zasebnovarnostne službe ter organi lokalnih samoupravnih skupnosti (mestna, občinska in medobčinska redarstva). Eden od vidikov javne varnosti je tudi zagotavljanje obrambe v državi, ki se zagotavlja z ustreznim obrambnim sistemom – vojaško (Slovenska vojska) in civilno obrambo (dopolnjuje delovanje Slovenske vojske). K obrambi lahko prispevajo tudi posamezni organi lokalnih samoupravnih skupnosti ter civilnodružbene organizacije (ReSNV-2, 2019). Eden izmed ključnih državnih organov, ki skrbi za javno varnost, je policija, ki skrbi za varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi. Ukvarja se s preprečevanjem, odkrivanjem in

preiskovanjem kriminalitete ter vzdrževanjem javnega reda, v okviru prometne varnosti pa tudi z nadzorom in urejanjem prometa (Zakon o nalogah in pooblastilih policije [ZNPPol], 2013).

Kriminaliteta in strah pred njo sta problematična tako v mestih kot na podeželju, vendar policisti v ruralnem okolju pokrivajo večje površine z bolj omejenimi sredstvi. Posledično se soočajo s problemi vidnosti in učinkovitosti njihovega delovanja. Od policije se zato zahteva poznavanje vloge podeželja, kriminalitete in vloge dela v skupnosti (Yarwood, 2003). V različnih okoljih se pojavljajo razlike v vzdušju, sodelovanju med ljudmi in potencialnih nevarnostih (Jiao, 2001). Policisti se v ruralnih okoljih srečujejo tudi s socialnimi in kulturnimi vplivi. Na podeželju so pričakovanja glede bolj uspešnega policijskega dela večja kot v mestih. Posledično tovrstni pritiski silijo policijo, da usmerja svoje omejene vire v okolja, kjer se bolj spopadajo s kulturo, kot pa s kaznivimi dejanji. Nekateri prebivalci takih podeželskih okolij ne razlikujejo kaznivih dejanj od tistih dejanj, ki ogrožajo idealno sliko podeželja – določene občane vaških naselij tako bolj skrbijo kulturne grožnje kot pa tiste, ki so povezane z nezakonitimi ravnanji (Yarwood, 2003). Razlike v kriminaliteti in policijskem delu se pojavljajo tudi med samimi ruralnimi okolji, pri čemer je vse odvisno od kulturnih, socialnih ali gospodarskih razmer, ki pripeljejo do situacijske specifičnosti. Nekatera ruralna okolja so lahko problematična z vidika nasilja in ropov, medtem ko se drugje ta oblika kaznivih dejanj ne pojavlja ali je komaj opazna (Duncet in Lee, 2016; Weisheit in Donnermayer, 2000). Podeželje drugače oblikuje kriminaliteto in policijo, predvsem zaradi svoje geografske razpršenosti. Čas in razpoložljivi viri predstavljajo za prebivalce odročnih krajev resen problem. Nekateri ljudje se niti ne zavedajo, katere oblike pomoči so jim na voljo, saj so o tem slabše obveščeni kot prebivalci v mestih. Odzivi policije na klice so v ruralnih okoljih lahko daljši in možnost za patroljiranje težja (National Institute of Justice [NIJ], 1994).

Policijsko delo v skupnosti združuje več akterjev – vključeni so državljani, agencije, podjetja in policija, z namenom izpopolnjevanja pogojev, ki so koristni za vse. Tako so prebivalci in policija obravnavani kot partnerji. Policija posledično poveča zaupanje javnosti in ima možnost za hitrejšo reševanje problemov. Za uspešno sodelovanje, dobro komunikacijo in delo v skupnosti je potrebno soglasje vseh akterjev. Ta proces lahko ovirajo omejena sredstva, ki se močno razlikujejo glede na območja – urbano in ruralno okolje – ter med državami (Colover in Quinton, 2018; Dehbi, 2019; Feltes in Hofmann, 2018; Kostilainen, 2019).

2 Zagotavljanje varnosti v ruralnih in urbanih okoljih – slovenski pogled

Vloga in vpliv policije sta povezana s številom prebivalstva, pripravljenostjo za sodelovanje s policisti ter z zadovoljstvom prebivalstva z delom policije (Eman, Ivančič in Bagari, 2019; Meško, Pirnat, Erčulj in Hacin, 2019). Pripravljenost za sodelovanje prebivalcev s policisti je večja, ko med policijo in prebivalci obstaja spoštovanje in pozitiven odnos (Meško et al., 2019). Pirnat in Meško (2020) ugotavljata, da pri zaznavanju policijskega dela v urbanih in ruralnih okoljih prihaja do razlik glede zaznave postopkovne pravičnosti ter učinkovitosti policije. Prebivalci ruralnih okolij tako zaznavajo večjo postopkovno pravičnost in učinkovitost policije kot prebivalci urbanih okolij. Ugotovljeno je bilo, da prebivalci ruralnih okolij zaznavajo delo policije kot učinkovito takrat, ko je manj nereda v okolju in ko se močno moralno identificirajo s policisti. Na dojetje učinkovitega dela policije v urbanih okoljih vplivata prisotnost policije – bolj, kot je policija v okolju prisotna, bolj se zaznava kot učinkovita – in občutek varnosti – večji, kot je občutek varnosti, bolj se policijsko delo zaznava kot učinkovito (Pirnat in Meško, 2020).

Eman in sodelavci (2019) so izvedli raziskavo, v kateri so obravnavali posebnosti policijskega dela v enem od slovenskih ruralnih okolij (Pomurju), ter ugotovili, da je za tamkajšnje ruralno okolje značilno boljše medsebojno poznavanje in sodelovanje med policisti in prebivalci. Da je medsebojna povezanost boljša v ruralnih okoljih, so ugotovili tudi Lobnikar, Prislan in Modic (2016). Dobri medsebojni odnosi med prebivalci in policisti so sicer povezani z manjšo strogostjo policistov, zaupanje prebivalcev v policijo pa vpliva tudi na lažje pridobivanje informacij, potrebnih za preiskovanje kaznivih dejanj (ta so sicer po navadi manjša) (Eman et al., 2019). Meško in sodelavci (2019) ugotavljajo, da policisti, ki delajo na policijskih postajah v majhnih občinah, ki so značilne predvsem za ruralna okolja, zaznavajo večjo pripravljenost sodelovanja prebivalcev s policisti kot policisti z večjih policijskih postaj. Ocena uspešnosti policije je namreč boljša v ruralnih kot pa v urbanih okoljih. Prislan in Lobnikar (2020) pa ugotavljata, da je zadovoljstvo z delom in prisotnostjo policije nižje v ruralnih kot pa v urbanih okoljih. Glede naklonjenosti policiji je bilo ugotovljeno tudi, da se pojavljajo razlike glede na starost prebivalcev – starejši prebivalci bolje ocenjujejo odnos policistov s prebivalci, mlajši pa slabše (Lobnikar et al., 2016).

Na ravni mestnih občin in občin za javno varnost poleg policije skrbi mestno ali občinsko redarstvo. Redarstva predstavljajo del formalnega nadzorstva, ki ga ustanovi mestni ali občinski svet. V Sloveniji poznamo mestna redarstva, ki jih ustanovljajo mestne občine, občinska redarstva, ki jih ustanovljajo posamezne občine, ter medobčinska redarstva, ki jih ustanovita dve ali več občin skupaj (Zakon o občinskem redarstvu [ZORed], 2006). Občinski redarji izvajajo naloge občinskega programa varnosti, ki ga sprejme občinski svet in je strateški dokument, v katerem se opredelijo specifični ukrepi za zagotavljanje varnosti in javnega reda na območju občine (ZORed, 2006). Cilj programa je izboljšanje kakovosti življenja v občini. V okviru občinskega programa varnosti se najprej ocenijo varnostne razmere in varnostna tveganja v okolju (občini) – od naravnih nesreč, nevarnosti v prometu, varnosti premoženja, javnega reda in miru, do varnosti pred kriminaliteto ter varnosti okolja. Na podlagi ugotovitev se izdelava občinski program varnosti, v katerem se določita vrsta in obseg nalog občinskega redarstva za zagotavljanje varnosti. Akterji, vključeni v program, nato te naloge izvajajo, njihova uspešnost pa se ocenjuje enkrat letno (Ministrstvo za notranje zadeve [MNZ], 2015).

Za javno varnost se lahko skrbi tudi s pomočjo zasebnega varovanja, v okviru delovanja gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov, posameznikov, državnih organov, javnih agencij in drugih pravnih in fizičnih oseb na področju varovanja, ki ga ne zagotavlja država (Zakon o zasebnem varovanju [ZZasV-1], 2011). Te organizacije na podlagi javnega pooblastila skrbijo za varovanje ljudi in premoženja, varujejo javna zbiranja, upravljajo varnostno-nadzorne centre ter načrtujejo in izvajajo sisteme tehničnega varovanja. Za opravljanje zasebnega varovanja mora imeti izvajalec licenco, ki jo ob izpolnjevanju zakonskih pogojev podeljuje Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije [MNZ] (ZZasV-1, 2011). Sotlar in Čas (2011) ob pregledu zakonodaje s področja zasebnega varovanja ugotavljata, da se pooblastila varnostnikov z vsako spremembo zakonodaje širijo, a se hkrati zaostrujejo tudi pogoji, ki jih morajo izpolnjevati zasebnovarnostna podjetja in varnostniki, da lahko opravljajo svoje naloge. Predvsem na področju empiričnega raziskovanja zaznavanja zasebnega varovanja, kjer bi lahko ugotavljali razlike glede na tip okolja bivanja, tovrstnih raziskav primanjkuje. V eni od raziskav je bilo sicer ugotovljeno, da ljudje na splošno zasebnovarnostnim podjetjem zaupajo manj kot policiji, a bolj kot detektivom, redarjem in inšpekcijskim službam (Meško, Sotlar, Lobnikar, Jere in Tominc, 2012). Poleg navedenega so Horvat, Bren in Sotlar (2017) proučevali zadovoljstvo prebivalcev Ljubljane (urbano okolje) z delom zasebnih

varnostnikov in ugotovili, da je bilo zadovoljstvo večje, če so menili, da jim varnostniki pomagajo, ter če so imeli z njimi pozitivne izkušnje. Starejši prebivalci Ljubljane so sicer imeli boljše mnenje o profesionalnem delu varnostnikov kot mlajši prebivalci (Horvat et al., 2017). Podobne raziskave, ki bi proučevala zaznavanje glede dela zasebnovarnostnih podjetij v slovenskem ruralnem okolju, nismo zasledili.

Del javne varnosti je tudi prometna varnost. Povezana je z dobro vzdrževano prometno infrastrukturo, varnostjo vozil, zmanjšanjem števila prometnih nesreč s hudimi posledicami ter s promocijo varnega ravnanja prebivalcev v prometu. Glavna institucija, povezana z zagotavljanjem prometne varnosti, je Javna agencija za varnost prometa [AVP]. Pri zagotavljanju prometne varnosti z izboljšanjem infrastrukture, pregledovanjem cest in drugimi istovrstnimi ukrepi sodelujejo agencije, kot so Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji [DARS], Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo [DRSC], MNZ ter posamezne občine, občinske in medobčinske inšpekcijske službe. Pri obveščanju javnosti o novostih glede cestnoprometnih predpisov ter opozarjanju o najbolj pogostih kršitvah v prometu sodelujejo Ministrstvo za infrastrukturo [MZI], DARS, DRSC, Policija in AVP. Za izobraževanja in usposabljanja o prometni varnosti skrbijo AVP, šole, vrtci, avtošole, Rdeči križ in gasilski zavodi (tečajji prve pomoči), na lokalni ravni pa predvsem občinski sveti za preventivo in vzgojo v cestnem prometu. Za nadzor nad upoštevanjem cestnoprometnih predpisov je na državni ravni pristojna policija, na občinskih cestah pa tudi občinska in medobčinska redarstva. Oba organa nastopata kot prekrškovna organa, vendar se razlikujeta po obsegu pooblastil – teh ima policija več (Resolucija nacionalnega programa varnosti cestnega prometa za obdobje od 2013 do 2022 [ReNPVCP13-22], 2013).

Glede prometne varnosti se lahko pojavljajo razlike med ruralnimi in urbanih okolji, pri čemer se lahko v ruralnih okoljih (za primer smo vzeli občino Cerknica) pojavljajo problemi zaradi slabega vzdrževanja cest, neustrezno urejenih površin za pešce in kolesarje ter večja gostota avtomobilskega prometa zaradi slabše dostopnosti javnega prevoza. V nekaterih ruralnih naseljih, ki ležijo blizu pomembnih prometnic (na primer avtocest), pa varnostni problem predstavlja tudi večja količina tranzitnega tovornega prometa, ki sicer tudi na splošno negativno vpliva na kakovost življenja zaradi povzročanja hrupa in vibracij (Občina Cerknica, 2017). V urbanih okoljih (za primer smo vzeli Mestno občino Ljubljana) je infrastruktura bolj urejena – več je ustrezno urejenih površin za pešce in kolesarje,

boljša pa je tudi dostopnost do sredstev javnega potniškega prometa. Glavni problem prometne varnosti v urbanih okoljih predstavlja obremenitev prometnic, ki se pojavlja zaradi dnevnih migracij v službe, šole in podobno, kar lahko poveča verjetnost in število prometnih nesreč (AVP, 2021; Mestna občina Ljubljana, 2017).

2.1 Ekonomska varnost

V zadnjem desetletju se pogosto uporablja pojem ekonomska varnost, ki je velikokrat nejasno opredeljen, zaradi česar prihaja do nerazumevanja pojma (Udovič, 2013). Vzroke za to lahko pripišemo globalizaciji, regionalizaciji svetovne ekonomije, nastanku novih držav, večji pomembnosti in rasti človekovih pravic ter ne nazadnje tehnološki rasti in razvoju. Zaradi tega prihaja do različnih razlag ekonomske varnosti. Nekateri avtorji pojem zožijo v socialno varnost, drugi v osebno varnost posameznika in tretji na vprašanje finančno-monetarne zdržnosti in znižanja javnega zadolževanja držav (Udovič, 2009). Zaradi širokega pojmovanja Udovič (2009) deli ekonomsko varnost na štiri temeljne elemente: človekova varnost, socialna varnost, tehnološka varnost in makroekonomska varnost. Za sam obstoj ekonomske varnosti na nacionalni ravni je temeljni pogoj države, da omogoča izpolnjevanje osnovnih potreb posameznika (stalnost dohodka, ohranjanje realne vrednosti dohodka in višina dohodka, ki presega prag revščine – od zadovoljevanja individualnih potreb do zaupanja na najvišji ravni) (Najrajter, 2012; Udovič, 2009). Ker posameznik v ekonomskih dejavnostih vedno upošteva tveganje in varnost, lahko trdimo, da sta socialna in ekonomska varnost tesno povezani. Država mora zato najprej zagotavljati ekonomsko varnost, da lahko uspešno deluje in izvaja ukrepe socialne varnosti (Najrajter, 2012). Učinkovitost uresničevanja sistema socialne varnosti je odvisna od ekonomskih možnosti države, v obratni smeri pa je ekonomska varnost zagotovljena, kadar ji socialni kontekst priznava stabilnost (Varuh človekovih pravic, n. d.; Udovič, 2009). Eden od preventivnih ukrepov za zagotavljanje socialne varnosti je zakonska določitev minimalne plače delavca. Ta mora po evropskem merilu znašati 60 odstotkov povprečne plače v državi. Slovenija merilo doseganja predpisane minimalne plače izpolnjuje, kar je pomemben kazalnik socialne države, saj z zagotovljeno minimalno plačo država delavcu in njegovi družini zagotavlja socialno varnost in dostojno življenje. Poleg osnovne plače ne smemo pozabiti na dodatke, ki jih prejmejo zaposleni in ki pozitivno vplivajo na življenje. To so različna povračila stroškov v zvezi z delom – regres, potni stroški in plačilo malice (Najrajter, 2012).

2.2 Socialna varnost

Pojem socialne varnosti izhaja iz ustavne določbe, da je Slovenija pravna in socialna država, kar je zapisano v 2. členu Ustave Republike Slovenije (Ustava Republike Slovenije [URS], 1991). Posredno iz določbe o Sloveniji kot socialni državi izhaja tudi eno izmed temeljnih načel – načelo socialne države –, kar pomeni, da ima Slovenija kot država obveznost, da s svojimi institucijami zagotovi dostojno življenje vsem, ki zaidejo v revščino (Korpič-Horvat, 2017). Skladno z načelom socialne države je določena ena od temeljnih človekovih pravic – pravica do socialne varnosti –, s katero država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje (URS, 1991). Enotne definicije, ki bi opredelila pojem socialne varnosti, ni, vendar kadar govorimo o pojmu socialne varnosti, tega opredelimo kot družbeno vrednoto, stanje družbene stabilnosti ter človekove varnosti, ki je sestavljena iz treh soodvisnih elementov (Najrajter, 2012). Ti elementi so stabilnost pokojninskega sistema in zdravstvenega sistema ter oskrbe in izobraževalnega sistema (Udovič, 2009). O socialni varnosti torej govorimo, kadar se ta navezuje na posameznika in zagotavlja vse življenjsko potrebne dobrine za normalno delovanje v okolju. V najširšem pomenu so to sistemi socialne zaščite, ki z izdatki vplivajo na zmanjševanje stopnje tveganja revščine ter s tem omogočajo večjo socialno vključenost in izboljšujejo kakovost življenja posameznikov (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj [UMAR], n. d.). Socialni sistemi so sestavljeni iz socialnega zavarovanja in socialnega varstva (Razvojni Center Kooperativ in Socialnega Podjetništva [RC KOSOP], n. d.).

V Sloveniji področje socialnega zavarovanja temelji predvsem na obveznih javnih socialnih zavarovanjih, katerih glavni vir dohodka so prispevki iz dela (UMAR, n. d.). Mednje štejemo pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za starševsko varstvo in zavarovanje za primer brezposelnosti (Slovenska poslovna točka [SPOT], n. d.). Druga oblika nudenja socialne varnosti je področje socialnega varstva, ki je v Zakonu o socialnem varstvu opredeljeno kot dejavnost, ki obsega storitve in ukrepe, namenjene preprečevanju, reševanju in odpravljanju socialnih stisk posameznikov, družin in skupin prebivalstva. Na področju socialnega varstva se izvajajo socialnovarstvene storitve, javna pooblastila in socialnovarstveni programi (Zakon o socialnem varstvu [ZSV], 2007). Mreža izvajalcev socialnovarstvenih storitev poteka z razvojem javno-zasebnega

partnerstva s podeljevanjem koncesij. Izvajalci socialnega varstva so lahko javne, zasebne neprofitne in nevladne organizacije (Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 [ReNPSV13–20], 2013). Med glavne izvajalce zagotavljanja varnosti štejemo centre za socialno delo, ki pomagajo z različnimi olajšavami, kot tudi v sklopu različnih projektov in pomočjo nevladnih organizacij – središče za brezdomce, krizni centri in dobrodelne prireditve – pomagajo posameznikom v stiski. Pomemben del mreže sistema pa predstavljajo posamezniki sami, družina, sorodstvo, organizacije za samopomoč, prostovoljne, humanitarne in invalidske organizacije. Država, lokalne skupnosti in institucije socialnega zavarovanja pa spadajo med financerje in regulatorje socialnega varstva (ReNPSV13–20, 2013).

Med javne socialnovarstvene zavode poleg Centrov za socialno delo spadajo tudi domovi za starejše, ki opravljajo institucionalno varstvo starejših in pomoč posamezniku in družini na domu (ZSV, 2007). V domovih za starejše izvajanje varstva pomeni nudenje pomoči pri vzdrževanju osebne higiene in izvajanju dnevnih dejavnosti. Izvajajo tudi posebne oblike varstva, ki so namenjene ohranjanju aktivnega življenja in samostojnosti kot tudi reševanju osebnih in socialnih stisk (GOV.si, n. d. b). V sklopu izvajanja socialnovarstvenih ukrepov nastajajo tudi različni projekti na področju razumevanja socialne varnosti različnih starostnih skupin. VARNOSTAR je projekt, ki ga je v letu 2014–2020 izvedla Fakulteta za uporabne družbene študije. V projektu so se osredotočili na občutek varnosti starejših. Projekt je pokazal, da starostniki občutek varnosti največkrat povezujejo s socialnimi stiki in dobrimi odnosi z družino kot tudi sprejetostjo in vedenjem, da bodo v starosti preskrbljeni (FUDŠ, n. d.).

Pomembnost ekonomske in socialne varnosti se kaže v nacionalnem poročilu Eurobarometer, ki je pokazalo, da je za državljane Slovenije najbolj pomembno zdravstveno in socialno varstvo (31 %) (Generalni direktorat Evropske komisije za komuniciranje, 2018). Z ekonomskega in socialnega vidika varnosti je pomembno izpostaviti rezultate statističnega pregleda Slovenije v letu 2020 – Statopis. Rezultati so pokazali, da najvišje plače glede na regijo prebivališča prejemajo v osrednjeslovenski regiji (1.968 EUR) in najnižje v pomurski regiji (1.574 EUR) (Statistični urad Republike Slovenije [SURS], 2020). Pomemben je tudi podatek iz poročila o socialnem položaju v Sloveniji za obdobje 2018–2019, ki kaže, da se je stopnja tveganja revščine, predvsem v času krize od leta 2008 povečala za 1 % in

trenutno znaša 13,3 %, vendar še vedno ostaja pod povprečjem drugih držav članic EU. Prav tako se je povečala stopnja brezposelnosti, ki trenutno znaša 9,4 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje [ZRSZ], 2021). Država je za socialno zaščito v letu 2017 namenila 9,7 milijarde EUR, v letu 2018 pa je ta številka znašala 10,92 milijarde EUR (SURS, 2020; SURS, n. d.) Statistični podatki kažejo, da je bila stopnja tveganja socialne izključenosti v letu 2019 najvišja v zasavski statistični regiji (21,1 %) ter najnižja v gorenjski regiji (9,6 %) (Intihar, 2020). Stopnja brezposelnosti pa je največja v pomurski regiji (13,8 %) (ZRSZ, 2021).

Trendi kažejo, da se povečuje uporaba in naklonjenost uporabi samozaščitnih ukrepov prebivalcev. Prebivalci za svojo varnost in varnost premoženja skrbijo z ukrepi, kot so zavarovanje premoženja pri zavarovalnicah, zaklepanje stanovanj in hiš, uporaba senzorskih luči pred vhodi, protivlomnih vrat in uporaba psa čuvaja. Pri izbiri ukrepov se pojavljajo razlike med urbanih in ruralnim okoljem, in sicer je za urbana okolja bolj značilno, da prebivalci uporabljajo varnostne ključavnice, za ruralna okolja pa je bolj značilna uporaba psov čuvajev ter zaščitnih ograj. Trendi sicer kažejo, da se uporaba samozaščitnih ukrepov med prebivalci bolj intenzivno povečuje v urbanih kot v ruralnih okoljih (Prislan, Meško in Lobnikar, 2019). Dosedanje raziskave, izvedene v Sloveniji, so pokazale, da prebivalcev ni pretirano strah, da bi postali žrtve kaznivih dejanj. Strah pred viktimizacijo pa je večji med ženskami in mlajšimi prebivalci (Lobnikar et al., 2016; Sotlar in Tominc, 2019). Občutki varnosti se lahko razlikujejo tudi glede na tip okolja (urbano ali ruralno okolje), kar sta ugotovila tudi Pirnat in Meško (2020). Prebivalci urbanih okolij ne opažajo toliko odklonskega vedenja mladih, občutijo več socialne povezanosti ter opažajo boljše odzivanje skupnosti na varnostne težave. Prebivalci ruralnih okolij ne opazijo veliko kriminalitete v svojih lokalnih skupnostih in imajo večji občutek varnosti kot prebivalci urbanih okolij – so pa v slovenskem okolju razlike v občutkih varnosti v ruralnem in urbanem okolju majhne (Pirnat in Meško, 2020; Lobnikar et al., 2016). V eni od longitudinalnih raziskav, v kateri je bila narejena analiza javnega mnenja glede varnosti, so bile glede na tip okolja poudarjene različne varnostne grožnje. Prebivalci urbanih okolij so kot bolj problematične grožnje poudarjali revščino, brezposelnost, vandalizem, uničenje in opuščanje zasebnih in poslovnih nepremičnin ter prisotnost uporabnikov prepovedanih drog. Prebivalci ruralnih okolij so omenjene grožnje manj poudarjali (Sotlar in Tominc, 2019).

3 Ruralno in urbano okolje v Evropi

Večja ponudba možnosti za zaposlitev in izobraževanje ter manjše tveganje revščine v urbanih okoljih prispevajo k upadu podeželskega prebivalstva. Posledično se povprečna starost v ruralnih okoljih vedno bolj dviga. Leta 2016 je v EU na podeželju živelo nekaj več kot 19 % prebivalstva. V letu 2015 je podeželsko prebivalstvo predstavljalo več kot tretjino celotnega prebivalstva v 12 državah članicah Evropske unije (Slovenije, Irske, Hrvaške, Francije, Estonije, Poljske, Danske, Romunije, Slovaške, Češke, Litve in Avstrije). Irska je imela leta 2015 kar več kot 50 % delež omenjenega prebivalstva. Pričakuje se, da naj bi se do leta 2030 podeželsko prebivalstvo povečalo za samo 0,6 %. Dvig števila ruralnega prebivalstva opažajo v Španiji, Franciji, na Danskem, v Italiji in na Irskem. Opazno pa je tudi večje število migracij na obrobja urbanih območij, kjer so stroški nižji kot v središču mest. Po drugi strani pa na severu Portugalske, na Švedskem, Hrvaškem, v Grčiji, Romuniji, Litvi, Latviji, Bolgariji ter na vzhodu Nemčije in Madžarske pričakujejo upad podeželskega prebivalstva (Fóti, 2019).

Staranje podeželskega prebivalstva vpliva tudi na kakovost življenja na teh območjih. Pojavljajo se razlike med revnejšimi in bogatejšimi državami, kjer imajo ljudje v ruralnem okolju več težav pri dostopu do zdravstvenih storitev. Za ruralna območja je značilna večja izpostavljenost revščini, zato je bil spopad s tem problemom eden glavnih ciljev strategije Evropa 2020. Starejši podeželski prebivalci se počutijo bolj socialno izključene v revnejših državah, na kar vpliva tudi uporaba interneta, saj več kot 70 % starejših v teh območjih tega ni nikoli uporabljalo. Razvijanje digitalnih spretnosti bi tako lahko močno prispevalo k izboljšanju kakovosti življenja in nudenju pomoči v ruralni Evropi (Fóti, 2019). Prebivalci ruralnih območij urejenost javnega prevoza ocenjujejo slabše kot tisti iz urbanih okolij, dostop do pomoči in manjša razpoložljivost javnega prevoza pa je zato velika ovira ruralnih okolij. Mercy s sodelavci (2015) navaja, da se ljudje, ki živijo na redko poseljenih območjih v EU, med samostojnim sprehajanjem v večernih urah počutijo varnejše v primerjavi z ljudmi, ki živijo v mestih ali predmestjih. Kar 30,3 % ljudi iz mest je poročalo, da se ne počutijo varno, za razliko od deleža ljudi (17,8 %) na podeželju. Ljudje, ki živijo na podeželju oziroma na redkeje poseljenih območjih, so tudi bolj zadovoljni s svojim življenjem.

Državni organi morajo zagotoviti sodelovanje med policijo in ostalimi akterji, spodbuditi agencije k povezovanju in odstraniti ovire, ki omejujejo odgovornost. Na ta način lahko policija usmeri pozornost tudi v druge naloge. Izvajanje določenih vaj s skupnostjo omogoča izboljševanje in krepitev mrež različnih skupin. Tako pridemo do razumevanja skupnosti in do spoznavanja drug drugega ter izboljšanja kakovosti življenja, vendar se morajo policisti zavedati pomena tega sodelovanja (Colover in Quinton, 2018; Dehbi, 2019; Feltes in Hofmann, 2018; Kostilainen, 2019). Na prebivalce sicer vplivajo različni varnostni problemi, med drugim tudi ekonomski problemi. Skupnost, ki ima boljše ekonomsko stanje, reši probleme na drugačen način kot revnejša skupnost. Vloga policije in socialnih služb je, da se učinkovito soočijo s to problematiko in vsem prebivalcem omogočijo enake možnosti in pomoč. Res je, da lahko policijo ogroža pomanjkanje denarnih sredstev za učinkovito posredovanje, vendar lahko s sodelovanjem z ostalimi agencijami pride do dobrih rezultatov. V Srbiji tako sodelujejo državne in lokalne institucije, neodvisni organi za človekove pravice ter organizacije civilne družbe s številnimi dejavnostmi za vključevanje enakosti spolov v politiko in prakso. Poleg tega nudijo tudi mentorske programe za mlade ženske, ki večinoma prihajajo iz romske skupnosti, zlasti v ruralnih okoljih – omogočajo jim lažje vključevanje v šolo in poklicno kariero (Dehbi, 2019; Organisation for Security and Co-operation in Europe [OSCE], n. d.).

Drugi primer je projekt Broken Wings v Romuniji. Vzpostavil ga je generalni direktor policije v sodelovanju z Inštitutom za raziskave in preprečevanje kriminalitete. Namen projekta je preprečevanje nasilja v družini s pomočjo nevladne organizacije, ki ponuja pomoč žrtvam nasilja v družini. Projekt je namenjen tudi ozaveščanju o problematiki, saj prav zaradi pomanjkanja dostopa do informacij prihaja do večjega trpljenja in posledično do hujših kaznivih dejanj. Statistični podatki kažejo, da je v Romuniji kar 85 % žensk, 12 % otrok in le 3 % moških žrtev družinskega nasilja. Ker številni prebivalci ne prosijo za pomoč, so nastali tudi letaki, namenjeni žrtvam, da naredijo prvi korak in zapustijo problematično okolje (Dehbi, 2019; European Crime Prevention Network [EUCPN], 2018). Na romunskih policijskih postajah, tako v urbanih kot ruralnih območjih, so ustvarili 810.500 promocijskih materialov, ki so jih razdelili javni uslužbenci. Za ozaveščanje so uporabljali slogan, da je nasilje v družini kaznivo dejanje in se lahko kaznuje z zaporno kaznijo. Uporabili so tudi videospot s sporočilom, naj žrtve prosijo za pomoč. Na posterjih so bili zabeleženi pomembni stiki za pomoč žrtvam.

Pomemben del projekta so bile tudi »prikolice ozaveščanja«, pri čemer je bil glavni cilj dogodkov razumevanje problematike in vprašanj na lokalni ravni ter raziskovanje institucij pomoči. Organizatorji so želeli pridobiti zaupanje žrtev in povečati raven informiranosti, kar bi vplivalo tudi na višji odstotek prijav policiji. Projekt je bil zasnovan za namen zmanjšanja kriminalitete ter usposabljanja policistov za pogovor z žrtvami. Na eni strani je potekalo usposabljanje, na drugi pa vključevanje lokalne skupnosti – službe za socialno pomoč, župana in tako naprej. Na začetku je bilo v projekt vključenih 11.600 policistov, 124 nevladnih organizacij, 5.000 izobraževalnih ustanov, 977 javnih ustanov in 12.697 podjetij. Na urbanih območjih se je izvajalo 9.000 dejavnosti, na ruralnih 17.300. Stroški projekta pa so znašali 77.000 EUR. Ugotovljena je bila korist teh dejavnosti v ruralnih okoljih ter pomembnost ozaveščenosti policije in drugih akterjev. Še vedno pa obstaja velika potreba po podobnih kampanjah tudi v drugih državah, sploh v ruralnih okoljih (EUCPN, 2018).

Pomemben vir ozaveščanja prebivalcev je tudi informacijsko-komunikacijska tehnologija. Leta 2011 je imelo na Kosovu računalnik približno 53,9 % podeželskih gospodinjstev in 73,9 % mestnih gospodinjstev. Dostop do interneta je imelo 47,3 % gospodinjstev iz ruralnih okolij in 69,7 % gospodinjstev v urbanih okoljih. V ruralnih okoljih na Kosovu je bilo leta 2014 le 44 % šol opremljenih z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Ni pa nujno, da se je vsa oprema tudi uporabljala, saj se na teh območjih pojavlja tudi pomanjkanje ustreznega znanja (Feltes in Hofmann, 2018).

Miselnost, da je policija edini ponudnik varnosti, postaja zastarela. Na podeželju se pojavlja dejstvo, da skupnost varnost vzame v svoje roke, saj so tam policijske strukture šibkejše. Na Kosovu se tako izvaja program Community Safety Action Team, ki je zasnovan na policijskem delu v skupnosti in temelji na prostovoljstvu državljanov. Projekt so kopirale tudi Srbija, Albanija, Črna gora in Severna Makedonija, vendar se program pri višji stopnji brezposelnosti, slabši infrastrukturi in nizkih plačah težje izvaja. Pojavlja se tudi problem zaupanja, saj nekateri prebivalci ruralnih okolij menijo, da je program namenjen tajnemu delovanju policije (Feltes in Hofmann, 2018).

Kaj pa mesta? V evropskih mestih danes živi 39 % celotnega evropskega prebivalstva. Zaradi koncentracije univerz, raziskovalnih inštitutov, muzejev in drugih kulturnih prizorišč mesta ponujajo dober dostop do izobraževanja, inovacij in kulture. Mesta se soočajo s socialnimi in okoljskimi težavami, kot so revščina, visoki stanovanjski stroški, diskriminacija, kriminaliteta, onesnaževanje zraka in hrup. Nacionalne strategije ne morejo same rešiti teh težav, zato morajo mesta oblikovati lastne politike in strategije, prilagojene njihovim razmeram. Prav tako se morajo odzvati na globalne izzive, kot so podnebne spremembe, ter na trende, kot je staranje prebivalstva (European Commission, 2020).

Urbana družba je nekaj posebnega, v smislu, da obstajajo posebne značilnosti, ki jo ločujejo od ruralnih okolij in njihovih družb (večja gostota ljudi, nižji družbeni nadzor) (European Commission, 2007). Številna vprašanja, povezana s kakovostjo življenja v mestih, so odvisna od lokacije, kjer posameznik živi, stanovanjskih stroškov, možnosti zaposlovanja, čistega zraka, kulturnih dobrin in prevoza, dostopa do muzejev, varnosti in tveganj, kot je na primer kriminaliteta. Devet od desetih ljudi v evropskih mestih, vključenih v raziskavo iz leta 2019, je zadovoljnih z življenjem v svojem mestu. Več ljudi je zadovoljnih v mestih EU, v državah članicah Evropskega združenja za prosto trgovino (European Free Trade Association [EFTA]) in v Veliki Britaniji, manj pa v mestih zahodnega Balkana in v Turčiji. V EU je zadovoljstvo največje v severni in zahodni Evropi (94 % oz. 92 %). Mesta v južnih državah članicah EU imajo nižje povprečje (83 %), zlasti zaradi nižjih ocen v Grčiji in južnoitalijanskih mestih. Medtem ko glavna mesta po eni strani ponujajo več zaposlitvenih možnosti in udobja, pa po drugi strani zagotavljajo slabšo kakovost javnih storitev in pogojev, kar se tiče stanovanjske politike in urejanja stanovanjskih razmer (Eurofound, 2020). Druge raziskave kažejo, da je zadovoljstvo v razvitih državah večje v manjših mestih kot pa v velikih (Helliwell, Layard, Sachs, in Deneve, 2020). Posledično lahko sklenemo, da zadovoljstvo z življenjem v mestu torej sovпада z njegovo velikostjo. Približno 90 % ljudi, ki živijo v mestu z manj kot milijonom prebivalcev, je zadovoljnih z življenjem v mestu. Ta odstotek pade na 87 % v mestih z enim milijonom prebivalcev do pet milijonov prebivalcev. Težave pri doseganju ravnovesja med poklicnim in zasebnim življenjem bi lahko bile razlog za nižje zadovoljstvo prebivalcev v delovno sposobni skupini (88 %), v primerjavi s tistimi, ki so stari od 15 do 24 let (91 %), in starejšimi od 55 let (90 %). Zdi se, da se zadovoljstvo glede na stopnjo izobrazbe prebivalcev zmerno povečuje, pri čemer je približno 88 % prebivalcev z največ osnovnošolsko izobrazbo zadovoljnih z

življenjem v svojem mestu, med tistimi s terciarno izobrazbo pa je z življenjem v svojih mestih zadovoljnih 90 % anketirancev. Zaposleni (89 %) in upokojeanci (91 %) kažejo najvišjo stopnjo zadovoljstva, skladno z ugotovitvami na nacionalni ravni in na splošno glede zadovoljstva z življenjem v evropskih mestih (Eurostat, 2016).

Cilj agende Združenih narodov za trajnostni razvoj 2030 je med drugim, da mesta postanejo varna, prilagodljiva in trajnostna. EU se je zavezala, da bo izvajala to agendo. V evropskih mestih se trije od štirih prebivalcev počutijo varne, ko ponoči sami hodijo po mestu. V petih mestih, med katerimi so Atene, Rim, Sofija, Liege in Marseille, se manj kot polovica prebivalcev počuti varno. Mesta, v katerih se prebivalci počutijo najbolj varni, ko ponoči hodijo sami po mestu, so Kopenhagen (94 %), Oviedo in Aalborg (93 %) ter Stockholm (92 %). Ljubljana ravno tako sodi v skupino mest, kjer se prebivalci počutijo varno, ko se ponoči sprehajajo po mestu, z 90 % oseb, ki so podali tako mnenje. Mesta v južni Evropi zaostajajo, saj se samo 67 % prebivalcev počuti varno, kar je za 18 % nižje od mest na severu Evrope, primerljiva z južno Evropo pa so tudi mesta na zahodnem Balkanu in Turčiji. Zanimivo je, da se ženske počutijo manj varne kot moški (73 % v primerjavi s 76 %). Podobno je pri prebivalcih, starih nad 55 let, ter brezposelnih. Ti se namreč počutijo manj varne kot mlajši prebivalci in redno zaposleni. Na občutek varnosti med prebivalci vpliva tudi stopnja izobrazbe – 76 % prebivalcev s terciarno izobrazbo meni, da se ponoči počutijo varne, v primerjavi s 70 % prebivalcev z osnovno izobrazbo (European Commission, 2020).

3.1 Problem oddaljenosti od mesta

Za primer prikaza problematike oddaljenosti od mesta smo vzeli Švedsko. Preiskovanje kaznivih dejanj na Švedskem je bolj usmerjeno in prilagojeno urbanim območjem, v ruralnem okolju pa se pojavljajo napetosti med načeli centralizirane birokratske organizacije preiskovanja kaznivih dejanj in podeželskimi posebnostmi. Problematične so predvsem dolge razdalje. Preiskovanje na pristojni preiskovalni enoti lahko poteka tudi do 400 km stran od samega incidenta – hujšega kaznivega dejanja –, zato je lahko delo kriminalista precej oteženo. Take geografske razmere prisilijo preiskovalce v sodelovanje z lokalno policijo, saj bi drugače preiskovalec hujšega kaznivega dejanja na podeželju v nočni izmeni pokrival na primer celotno švedsko severno regijo, kar predstavlja približno 232.500 km². Preiskovanje kaznivih dejanj v ruralnem okolju trpi tudi zaradi omejenih sredstev, saj pri dodeljevanju virov

ni bila upoštevana oddaljenost, ampak zgolj gostota prebivalstva. Za veliko geografsko razpršenost bi moralo biti zadolženega več osebja, saj lahko čas vožnje policistov preiskovanje zaustavlja oziroma ovira (Rantatalo, Lindberg in Hällgren, 2020).

3.2 Varnost urbanih cest v Evropski uniji

Na urbanih cestah v EU je leta 2017 umrlo 9.500 ljudi, kar predstavlja 38 % vseh smrtnih žrtev na cestah. 70 % smrtnih žrtev na urbanih cestah je bilo iz skupin ranljivih udeležencev v prometu, in sicer 39 % pešcev, 12 % kolesarjev in 19 % voznikov motornih koles. Odstotek smrtnih žrtev med vozniki avtomobilov in potniki na urbanih cestah znaša 25 %. V Evropi na urbanih cestah v povprečju umre 26 oseb na milijon prebivalcev. Na urbanih cestah na Norveškem umre približno pet ljudi na milijon prebivalcev, devet na Švedskem, 11 v Veliki Britaniji, 13 na Nizozemskem ter 14 na Irskem in v Španiji. V državah z visoko stopnjo varnosti v cestnem prometu je smrtnost na urbanih cestah nižja. Smrtnost na urbanih cestah je najvišja v Romuniji, saj je na milijon mestnih prebivalcev 105 smrtnih žrtev, kar je štirikrat več od povprečja v EU. Največja smrtnost na urbanih cestah je pri naših južnih sosedih (Hrvaška) z 88 smrtnimi primeri na milijon prebivalcev. Na drugem mestu je Srbija s 74 smrtnimi primeri. Sledijo Ciper s 60, Grčija z 58 in Poljska s 57 smrtnimi primeri na milijon prebivalcev. Pomemben vidik prometne varnosti za Evropejce je tudi kolesarjenje. Evropejci menijo, da ceste niso dovolj varne za kolesarje. Usmeritev EU je sicer takšna, da bodo trajnostne ceste in trajnostne oblike prometa prispevale tudi k večji prometni varnosti (Evropski svet za varnost prometa, 2019).

Evropske države poskušajo z različnimi ukrepi počasi odpraviti nevarne ceste oziroma jih narediti bolj varne za prebivalce. Evropska uredba o varnosti v cestnem prometu 2021–2030 določa jasne cilje za preprečevanje smrtnih primerov in raznih oblik poškodb v prometu. Med ukrepi, ki so jih določili za transformacijo nevarnih cest, so močna finančna podpora za varnost v cestnem prometu, izgradnja novih cest, pri katerih človeške napake ne bodo vodile v smrt ali resne poškodbe, izboljšanje varnosti vozil z uredbami o splošni varnosti vozil in pešcev, varnostno vedenje udeležencev (uporaba varnostnega pasu, čelade za motoriste, vožnja brez alkohola) ter hiter in učinkovit odziv v sili (European Commission, 2018).

4 Zaključna razprava

Za zagotavljanje varnosti, tako na nacionalni kot na regionalni in lokalni ravni, je treba najprej zagotoviti ekonomsko preskrbljenost države in s tem močno ekonomsko varnost države. Slovenija se mora zato zavzemati za preprečevanje revščine in čim manjše ekonomske razlike med prebivalci ter zagotavljati nova delovna mesta. To pa za državo neprestano predstavlja nove izzive na področju razvoja in tudi sodelovanja z drugimi državami. Država z dobro ekonomsko preskrbljenostjo lahko več prispeva k razvoju lokalnih skupnosti in pomaga financirati različne projekte za zagotavljanje varnosti.

Prihodnja usmeritev Republike Slovenije za zagotavljanje javne varnosti je zagotavljanje usklajenega delovanja ter ustrezne usposobljenosti in opreme policijskega, pravosodnega, upravnega in redarstvenega segmenta varnosti. Za zagotavljanje javne varnosti se Slovenija usmerja tudi v krepitev sodelovanja z regionalnimi mednarodnimi institucijami, pri čemer je cilj izmenjava dobrih praks s področja zagotavljanja javne varnosti v regiji. Ker je lahko preprečevanje kriminalitete zelo kompleksno, je cilj vzpostaviti tudi partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem ter zagotoviti skladnost politik in strategij različnih resorjev, ki so pomembni za boj proti kriminaliteti. Za zagotavljanje javne varnosti si država prizadeva razvijati učinkovit sistem odkrivanja in pregona kaznivih dejanj s področja gospodarske kriminalitete, korupcije in organizirane kriminalitete. Kršitve javnega reda in miru, ki prav tako predstavljajo grožnjo javni varnosti, si država prizadeva reševati z ustreznim preventivnim delom (ReSNV-2, 2019).

Čeprav ob besedi varnost večina pomisli na policijo, vidimo, da obstaja več področij, ki so pomembna za občutek varnosti posameznika. Po vsakem opravljenem zdravstvenem posegu ali obisku zobozdravnika dobi pacient tudi račun nastalih zdravstvenih stroškov, ki so po navadi precej visoki. Na srečo je v Sloveniji vzpostavljeno obvezno zdravstveno zavarovanje, ki krije osnovne zdravstvene stroške. Prav tako je za varnost pomembno zavarovanje lastnine in drugih predmetov, na primer ozemlja. Slednje ima še posebej pomembno vlogo v ruralnih okoljih, kjer se veliko ljudi ukvarja s kmetijstvom. Glede na področje kmetijstva si kmetje lahko lastijo velike kmetijske objekte (hleve, prostore za kmetijsko opremo), polja, gozdove in podobno, to pa lahko predstavlja tarčo za kriminalna dejanja (kraja živine, pridelanega lesa, pridelkov v sadovnjakih ali vinogradih, namerno

poškodovanje kmetijske opreme in podobno). Prav tako nevarnost za kmetovalce predstavljajo različni vremenski pojavi (toča ali pozeba), zaradi katerih ostanejo brez pridelka. Zato je pomembno, da zavarujejo celotno ozemlje v namen kasnejšega povračila škode. Poleg tega si ne moremo predstavljati življenja brez olajšav, ki nam jih na podlagi osebnih dajatev nudi država. Vse naštetu spada pod področje socialnega varstva, ki posameznikom ponuja različne olajšave, če pristanejo v osebni stiski in potrebujejo pomoč. Že sama beseda varstvo nam pove, da posameznik s tem dejanjem nekaj zaščiti pred nevarnostjo in poveča občutek osebne varnosti.

Kot smo že omenili, kakovost življenja in urejenost okolja vplivata na varnost in njeno zagotavljanje. Glede na specifičnost ruralnih okolij in težave, ki se lahko pojavljajo v vaseh, bi se tam lahko izvajale dejavnosti na temo spoznavanja lokalnih policistov ter pogostejše patroljiranje. K pregledu problemov in vzpostavitvi ustrezne varnosti v okolju bi pripomogle tudi policijske statistike kaznivih dejanj in anketiranje prebivalcev v okolju glede občutkov in doživljanja varnosti ter o varnostnih problemih, specifičnih za to okolje. Ko govorimo o varnosti v lokalnih skupnostih, je treba poudariti tudi problem policijskega dela v skupnosti. Veliko je posameznikov, ki vodij policijskih okolišev sploh ne poznajo. To lahko pripišemo slabšemu delovanju, neprizadevanju za poznavanje okoliša, v katerem delujejo, ter slabši vključenosti vodij policijskih okolišev. Iz raziskav, razprav in lastnih opažanj smo sicer ugotovili, da posamezniki z različnih predelov Slovenije drugače zaznavajo to vrsto dela. Kot primer za izboljšanje povezanosti občanov s policijsko vodjo okoliša predstavljamo občino Puconci iz pomurske regije. Ker je po številu vasi to ena izmed večjih občin v Pomurju, se deli na deset krajevnih skupnosti, ki so sestavljene iz predsednika in članov. Ti ob koncu vsakega leta organizirajo občni zbor, kjer teče razprava o delu, izpolnjenih rezultatih in dosežkih v preteklem letu in tudi o načrtovanih dejavnostih za leto, ki prihaja. Zato bi bili občni zbori odlična priložnost za vodje policijskega okoliša, da bi tematiko na področju zagotavljanja varnosti v sklopu policijskega dela v skupnosti približali krajanom, ki se udeležijo občnega zbora. Udeleženci so namreč večinoma krajan, ki so v svojih vaseh cenjeni, slišani in upoštevani, zato bi lažje približali delo policijskih vodij drugim krajanom in s tem vplivali na boljše mnenje in večje zaupanje v policijo. Po drugi strani pa bi policijski vodje pridobili informacije iz prve roke o dojetanju in zaznavanju kriminalitete, navezali nove odnose in povečali prepoznavnost med krajan. Drugače pa je na podlagi osebne zaznave v občini Cerknica (prav tako gre za ruralno okolje). Poznavanje vodje policijskega okoliša je tam namreč boljše. Prebivalci tam ne

izkazujejo negativnega odnosa do policije, manj pa so naklonjeni medobčinskemu redarstvu. Za večje prizadevanje za delovanje policijskega dela v skupnosti bi morali poleg ukrepov na ravni samoupravnih lokalnih skupnosti sprejeti tudi enotna vodila za to področje policijskega dela na nacionalni ravni. S tem bi preprečili različno dojetje policijskega dela v skupnosti. Z enotnimi smernicami za izvajanje policijskega dela v skupnosti bi vodje policijskih okolišev spodbudili k večjemu vključevanju v lokalno skupnost, v kateri delujejo – udeležba na različnih uradnih prireditvah, proslavah, obletnicah kot tudi na neuradnih dogodkih (druženja, pikniki). Menimo, da bi s tem izboljšali socialno povezanost v nekem okolju, hkrati pa tudi javno mnenje glede policije. Ravno zaradi tega je večja povezanost in vključenost vodje policijskega okoliša v skupnosti zelo pomembna. Pri tem ne smemo pozabiti na mlade generacije, ki so ranljive in uporne, ko je govora o pravilih. Posebno pozornost za izboljšanje odnosa do policije (in drugih organizacij, ki sodelujejo pri zagotavljanju varnosti) bi zato morali nameniti tudi mladim generacijam, kar bi lahko storili z obiski policistov in predstavitvami njihovega dela v šolah (to se sicer že izvaja) ter z usmerjanjem v preventivne ukrepe in opozarjanje namesto v represivne ukrepe in strogo kaznovanje mladih, ki lahko povzročajo predvsem manjše kršitve.

Pri tujini omenjamo problem oddaljenosti ruralnega okolja od mestnega – to je problem dostopa do pomoči, policisti morajo prepotovati večje razdalje, patroljiranja pa potem tako rekoč verjetno ni. Slovenija je glede velikosti ena izmed manjših držav v EU. Slovenska policija kot glavni organ zagotavljanja varnosti deluje po hierarhičnem načinu vodenja. Generalna policijska uprava je glavna enota, ki ji odgovarjajo vse policijske uprave, ki jih je v Sloveniji osem. Te se delijo na 111 policijskih postaj, kar je za slovenski prostor veliko in potrjuje dobro razdeljenost policijskih območij. V Sloveniji se pojavlja problem centraliziranosti policijskih postaj urbanih območij, iz tega pa sledi problem oddaljenosti in slabše odzivnosti policije v ruralnih okoljih. To je problematično večinoma v večernih urah, ko deluje manj policijskih postaj. Odzivnost policije se sicer lahko razlikuje zaradi različnih dejavnikov, kot so na primer stopnja pripravljenosti in organiziranosti policijske postaje in tudi policistov samih.

Literatura

- Colover, S. in Quinton, P. (2018). *Neighbourhood policing: impact and implementation: Summary findings from a rapid evidence assessment*. Wales: College of Policing Limited. Pridobljeno na <http://whatworks.college.police.uk/Research/Pages/Published.aspx>
- Dehbi, C. (2019). *Community-oriented policing in the European Union today*. Brussels: EUCPN; Budapest: CEPOL. Pridobljeno na <https://eucpn.org/toolboxcop>
- Duncet, J. in Lee, M. (2016). Civic community and violence in rural communities. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 15–22). London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Eman, K., Ivančič, D. in Bagari, D. (2019). Pojavne oblike kriminalitete in posebnosti policijskega dela v ruralnih predelih Pomurja. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.), *5. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih: Konferenčni zbornik* (str. 97–107). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Eurofund. (2020). *Living Conditions and Quality of Life: What makes capital cities the best places to live? European Quality of Life Survey 2016 series*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pridobljeno na <https://www.eurofound.europa.eu/publications/policy-brief/2020/what-makes-capital-cities-the-best-places-to-live>
- European Commission. (2007). *EU Research on social science and humanities: Insecurities in European Cities. Crime-Related Fears Within the Context of New Anxieties and Community-Based Crime prevention. Community-Based Crime Prevention*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Pridobljeno na <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b70a1112-94bb-4d47-9cbf-76ddc3e8a48d>
- European Commission. (2018). *Annex to the Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions. Europe on the move – Sustainable mobility for Europe: Safe, connected and clean*. Pridobljeno na https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar%3A0e8b694e-59b5-11e8-ab41-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_2&format=PDF
- European Commission. (2020). *Report on the quality of life in European cities, 2020*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pridobljeno na https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/qol2020/quality_life_europe_an_cities_en.pdf
- European Crime Prevention Network [EUCPN]. (2018). *Broken Wings – National domestic violence prevention project*. Pridobljeno na <https://eucpn.org/document/broken-wings-national-domestic-violence-prevention-project>
- Evropski svet za varnost prometa (2019). *Poročilo Evropskega sveta za varnost prometa za leto 2019*. Bruselj: Evropski svet za varnost prometa. Pridobljeno na <https://etsc.eu/wp-content/uploads/PIN-FLASH-37-FINAL.pdf>
- European Commission. (2018). *JRC TECHNICAL REPORTS: Territorial Facts and Trends in the EU Rural Areas within 2015–2030*. Pridobljeno na <https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=e67b137a-fcf6-11e8-a96d-01aa75ed71a1&format=pdf&language=en&productionSystem=cellar&part=>
- Eurostat. (2016). *Analytical report on subjective well-being, 2016 edition*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pridobljeno na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-working-papers/-/KS-TC-16-005>
- Feltes, T. in Hofmann, R. (2018). *Information communications technology for community oriented policing: An international handbook for Kosovo*. Bochum: Department for Criminology, Crime Policy and Police Science. Pridobljeno na https://www.cop2020.eu/images/handbook/ict4cop_handbook.pdf
- Fóti, K. (2019). *Is rural Europe being left behind? European Quality of Life Survey 2016*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2806/753163
- Fakulteta za uporabne družbene študije [FUDŠ]. (n. d.). *VARNOSTAR*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno na

- https://arhiv.fuds.si/sites/default/files/priloge-aktualnosti/varnostar_small.pdf
- Generalni direktorat Evropske komisije za komuniciranje. (2018). *Javno mnenje o Evropski uniji (nacionalno poročilo)*. Slovenija: Generalni direktorat Evropske komisije za komuniciranje. Pridobljeno na https://ec.europa.eu/slovenia/sites/default/files/eb90_nat_si_si.pdf
- GOV.si (n. d. a). *Javni red*. Pridobljeno na <https://www.gov.si/podrocja/obramba-varnost-in-javni-red/javni-red/>
- GOV.si. (n. d. b). *Domovi za starejše*. Pridobljeno na <https://www.gov.si/teme/domovi-za-starejse/>
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. in Deneve, J-E. (2020). *World Happiness Report 2020*. New York: Sustainable Development Solutions Network. Pridobljeno na <https://worldhappiness.report/ed/2020/>
- Horvat, L., Bren, M. in Sotlar, A. (2017). Ljubljana residents' knowledge of and satisfaction with private security guards' work. *Varstvoslojje*, 21(4). 366–381. https://www.fvv.um.si/rv/arhiv/2019-4/03_Horvat_Bren_Sotlar_rV_2019-4.pdf
- Intihar, S. (11. 6. 2020). Stopnji tveganja revščine (12,0 %) in socialne izključenosti (14,4 %) v 2019 nižji, prag tveganja revščine višji. *Stat.si*. Pridobljeno na <https://www.stat.si/statweb/news/index/8895>
- Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa [AVP]. (2021). *Pregled stanja varnosti v cestnem prometu za leto 2020*. Pridobljeno na <https://www.avp-rs.si/wp-content/uploads/2021/03/analiza-in-pregled-stanja-varnosti-cestnega-prometa-v-letu-2020.pdf>
- Jiao, Y. A. (2001). Degrees of urbanism and police orientations: Testing preferences for different policing approaches across urban, suburban, and rural areas. *Police Quarterly*, 4(3), 361–387. doi:10.1177/109861101129197897
- Korpič-Horvat, E. (2017). Načelo socialne države. *Anali PAZU HD*, 3(1), 39–51. Pridobljeno na http://hd.anali-pazu.si/sites/default/files/korpi%C4%8D-horvat_etelka.pdf
- Kostilainen, H. (2019). *Social enterprises and their ecosystems in Europe: Updated country report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2767/044718
- Lobnikar, B., Prisljan, K. in Modic, M. (2016). Merjenje uspešnosti implementacije policijskega dela v skupnosti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(2), 89–110.
- Mercy, J. L., Litvinska, A., Dupré, D., Clarke, S., Ivan, G. A. in Stewart, C. (ur.). (2015). *Quality of life: Facts and views*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pridobljeno na <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6856423/KS-05-14-073-EN-N.pdf/742aee45-4085-4dac-9e2e-9ed7e9501f23?t=1433141890000>
- Mestna občina Ljubljana. (2017). *Celostna prometna strategija Mestne občine Ljubljana*. Pridobljeno na <https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/Prometna-strategija-WEB.PDF>
- Meško, G., Sotlar, A., Lobnikar, B., Jere, M. in Tominc, B. (2012). *Občutek ogroženosti in vloga policije pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni: CRP (V5-1038 A): Poročilo ciljnega raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G., Pirnat, U., Erčulj, V. I. in Hacin, R. (2019). Analiza kakovosti odnosov med policisti in prebivalci v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(2), 176–195.
- Ministrstvo za notranje zadeve [MNZ]. (2015). *Smernice za izdelavo občinskega programa varnosti*. Pridobljeno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNZ/Dokumenti/DPDVN/Smernice_za_izdelavo_obcinskega_programa_varnosti-3.doc
- Najrajter, D. (2012). *Kaj je socialna država: (Interno študijsko gradivo)*. Litija: Izobraževalni center GEOSS. Pridobljeno na <https://www.ic-geoss.si/wp-content/uploads/2019/11/Skripta-Kaj-je-socialna-dr%C5%BEava-Najrater-D..pdf>
- National Institute of Justice [NIJ]. (1994). *Rural crime and rural policing*. Pridobljeno na <https://nij.ojp.gov/library/publications/rural-crime-and-rural-policing>
- Občina Cerknica. (2017). *Celostna prometna strategija Občine Cerknica*. Pridobljeno na <https://www.cerknica.si/files/other/news/31/765344.%20to%C4%8Dka%20-%20CPS.pdf>

- Organisation for Security and Co-operation in Europe [OSCE]. (n. d.). *Gender equality*. Pridobljeno na <https://www.osce.org/mission-to-serbia/gender-equality>
- Pirnat, U. in Meško, G. (2020). Zaznava družbenih procesov, varnostnih težav in policije v ruralnih in urbanih lokalnih skupnostih – pilotska študija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 71(2), 229–242.
- Prislan, K., Meško, G. in Lobnikar, B. (2019). Samovarovalni ukrepi prebivalcev Slovenije – primerjava med ruralnimi in urbanimi območji bivanja. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.), 5. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih: Konferenčni zbornik (str. 65–76). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Prislan, K. in Lobnikar, B. (2020). Zadovoljstvo prebivalcev z zagotavljanjem varnosti v različno urbaniziranih lokalnih skupnostih. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.), 5. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih: Konferenčni zbornik (str. 49–57). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Rantatalo, O., Lindberg, O. in Hällgren, M. (2020). Criminal investigation in rural areas: How police detectives manage remoteness and resource scarcity. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 1–15. doi:10.1093/polic/paaa023
- Razvojni Center Kooperativ in Socialnega Podjetništva [RC KOSOP]. (n. d.). *Socialna varnost*. Pridobljeno na http://rckosop.eu/wp-content/uploads/2019/03/Socialna_varnost-1.pdf
- Resolucija nacionalnega programa varnosti cestnega prometa za obdobje od 2013 do 2022 (ReNPVCP13-22). (2013). *Uradni list RS*, (39/13).
- Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ReNPSV13–20). (2013). *Uradni list RS*, (39/13).
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2). (2019). *Uradni list RS*, (59/19).
- Slovenija in NATO. (n. d.). *Različne možnosti zagotavljanja nacionalne varnosti*. Pridobljeno na <http://nato.gov.si/slo/slovenija-nato/nacionalna-varnost/>
- Slovenska poslovna točka [SPOIT]. (n. d.). *Socialna varnost in zavarovanja*. Pridobljeno na <https://spot.gov.si/sl/poslovanje/zaposlovanje-in-delovno-razmerje/socialna-varnost-in-zavarovanja/>
- Sotlar, A. in Tominc, B. (2019). Perception of Security Phenomena in Local Communities in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 439–454.
- Sotlar, A. in Čas, T. (2011). Analiza dosedanjega razvoja zasebnega varovanja v Sloveniji – med prakso, teorijo in empirijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(3), 227–241.
- Statistični urad Republike Slovenije [SURS]. (n. d.). *Socialna zaščita*. Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/21>
- Statistični urad Republike Slovenije [SURS]. (2020). *Statopis – Statistični pregled Slovenije 2020*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10906>
- Udovič, B. (2009). *Ekonomska varnost in ekonomska diplomacija: Primer tujih neposrednih investicij Nove Ljubljanske banke na treh Zahodnega Balkana* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta. Pridobljeno na <http://www.cek.ef.uni-lj.si/doktor/udovic281.pdf>
- Udovič, B. (2013). Ekonomska varnost posameznika kot prvi pogoji uspešnosti mednarodnega poslovanja?: Primer uredbe ŠT. 2883/2004. *Teorija in praksa*, 50(3-4), 530–548.
- Urad RS za makroekonomske analize in razvoj [UMAR]. (n. d.). *Socialna varnost*. Pridobljeno na <https://www.umar.gov.si teme/socialna-varnost/>
- Ustava Republike Slovenije (URS). (1991). *Uradni list RS*, (331/91).
- Varuh človekovih pravic RS. (n. d.). *Socialna varnost*. Pridobljeno na: <https://www.varuh-rs.si/index.php?id=159>
- Weisheit, R. A. in Donnermayer, J. (2000). Change and continuity in crime in rural America. V G. LaFree (ur.), *Criminal justice 2000: The nature of crime: Continuity and change* (str. 309–357). Washington: U. S. Department of Justice. Pridobljeno na https://www.researchgate.net/publication/237429911_Change_and_Continuity_in_Crime_in_Rural_America

- Yarwood, R. (2003). A (rural) policeman's lot is not a happy one: issues and efforts to police rural space in the United Kingdom. V G. Higgs (ur.), *Rural services and social exclusion* (str. 174–187). London: Pion.
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). (2013, 2015, 2017, 2019). *Uradni list RS*, (15/13, 23/15, 10/17, 46/19, 47/19).
- Zakon o občinskem redarstvu (ZORed). (2006, 2017). *Uradni list RS*, (139/06, 9/17)
- Zakon o socialnem varstvu (ZVS). (2007, 2010, 2012, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020). *Uradni list RS*, (3/07, 23/07, 41/07, 61/10, 62/10, 57/12, 39/16, 52/16, 15/17, 29/17, 54/17, 21/18, 31/18, 28/19, 189/20).
- Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1). (2011). *Uradni list RS*, (17/11).
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje [ZRSZ]. (2021). *Registrirana brezposelnost*. Pridobljeno na https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost